

AGRESSIVE BEHAVIOR IN CHILDREN AND YOUTH - EMOTIONAL THINKING AND SOCIAL CONNECTIONS Part I

Abstract: In a state of emotional excitement, there are changes in the course of thought processes. These transformations are related to facilitating or hindering the individual in perceiving certain phenomena. On the basis of extensive theoretical analyzes, some ideas for the correct reading of aggressive behavior in children and adolescents are justified.

Author information:

Bozhena Takvoryan-Solakyan

Assoc. Prof. PhD
Department of Social Pedagogy and Special Pedagogy
Faculty of Education
Konstantin Preslavsky -University of Shumen
✉ n.solakian2@abv.bg
🌐 Bulgaria

Keywords:

aggressive behavior, emotions, behavioral factors, emotional thinking, social factors, social relationships

Вече знаем, че има много практически причини да се научим на емоционална грамотност. Най-ярко причина са личностните и житейски промени, които може да ни донесе разбирането на чувствата. Трансформирането на гнева в полезен такъв, самотността в повод да бъдем с повече приятели може да промени нашето мислене и живот.

В последното десетилетие става все по-забележим акцентът, който се поставя върху необходимостта от формирането на личности с освободено, нестандартно интелектуално развитие, с нови поведенчески изяви, с гъвкава адаптивност и усет към наложените се промени. В многообразието на новите реалности, на непрекъснато развиващите се икономически, социокултурни и научни представи и ценности промените в личностното развитие стават все по-забележими. Силно изразена е динамиката им, насочена към вътрешния духовен свят и мисленето на личността, към развитието на интелекта. Същевременно изключително много дискусии се свеждат до въпроса за източника на агресия и насилието в обществото и дали тя е присъща на човешката природа, като нейните причини първоначално са включени в структурата на обществото. За социалната педагогика е важно да отбележим, че част от елементите на емоционалната интелигентност са самопознанието и осъзнаването на семейните модели. Самопознанието приемаме, че разбираме как действат емоционално.

Приемаме, също така, че агресивното поведение се дължи на социалните връзки и отношения и може да бъде изявено или използвано с цел защита или разрушение и се провокира от някаква цел на нападение. Тя може да бъде изразена в различни форми и проявления при деца и юноши и да има скрит, отворен, индивидуален или групов характер.

Експериментални изследвания на зависимостите между емоционалните процеси и съдържанието на мисловните показват, че при състояние на емоционално възбуждане настъпват промени в протичането на мисловните процеси. Тези трансформации са свързани с улесняване или затрудняване на индивида при възприемането на някои явления, с промени в посоката на

мисловните процеси, с протичането на процесите на запомняне и възпроизвеждане, с изменения в съдържанието и пропорциите на представите, фантазиите, дейностите по решаването на проблеми. Разбирането на емоциите ни дава способността да се мотивираме и да работим в екип да създаваме щастливи деца и юноши.

Всичко това довежда до появата на редица студии и книги отразяващи резултати от проведени изследвания на различни автори, пораждащи дискусии.

В тази връзка *Е. Гребенкин [2006]* определя „При децата агресивното поведение се влияе от комбинация от фактори: *лични фактори* (ниско ниво на образование, недостатъчно ниско самочувствие, висока импулсивност, злоупотреба с алкохол, наркотици, компютърни игри, готовност за поемане на риск, ограничено чувство за самосъхранение); *поведенчески фактори* (поведение, което пречи на други хора, вандализъм, безцелно забавление, отсъствия от отговорности лошо представяне в училище, ранни сексуални контакти, полиция и ранни присъди); *социални фактори* (култ на насилие в обществото, влияние на медиите, девиантно поведение на родителите, нисък социално-икономически статус на семейството, зависимост от социално подпомагане, смяна на грижещите се (баща, мащеха), семейно и сексуално насилие, приятели с девиантно поведение...“

Същевременно, вече е аксиоматична тезата за значимостта на съвременните научни достижения при по-широкото преливане на научните сфери. Те излизат от своите параметри посредством все по-широка интеграция. Така се появяват и нови научни популации.

По нов начин започват да се осмислят и проблемите, произтичащи от емоционалното развитие на личността. Тези по същество психологически изследвания вече са навлезли в много научни сфери – на педагогиката, на философията, на общата медицина, на психиатрията, на неврологията, ендокринологията, кардиологията, невропсихологията. Още в зората на възникването на съвременната неврофизиология се поставя въпросът за емоциите като място на допир на психологията, физиологията и редица други науки.

Част от обществото приема, че инстинктивното чувство е единственото истинско начало за действието. Тези примери са подозрителни към логиката и словестните игри, защото чувстват, че логиката може да бъде използвана, за да докаже всичко. Тревожното е, че много от безчовечността на индивидите се основава на моментно изразено емоционално мислене. Ако развием своите възприятия и алтернативните начини да разглеждаме дадена ситуация, приложим ценности и чувства ще постигнем различен положителен резултат.

В началото на 90-те години на XX век се появяват първите опити за разкриване на феномена „Емоционално мислене“, за неговото определяне, измерване и използване. Въвеждат го *P. Salovey* и *J. Mayer*. На този начален етап те пишат, че това е „способност да се отразяват някои собствени чувства и емоции при други хора“ [*3, p.8*]. Същевременно, авторите отбелязват, че това е способност „да се различава и да се използва получената информация за емоциите при ръководството на всяко мислене и действие на личността“ [*Ibid., p.208*]. Върху основата на обширни теоретични анализи те посочват и обосновават някои идеи за правомерното ѝ използване. Изказаните от тях становища за феномена дават тласък за нови изследвания и следователно за нови теоретични разработки.

Отделяме коментар за интуицията, която играе много важна роля в мисленето. Понякога тя може да бъде напълно погрешна и е неразделна част от мисленето. Децата и юношите се влияят от острия натиск от страна на връстниците им – приятели, група и т.н. Това определя възприятията и ценностите им. Ако те не са способни да мислят самостоятелно остава възможността да се движи по течението заедно с групата. Друго важно влияние е музиката на младежката култура, която оказва въздействие на обърканите емоции на детство и особено юношество. Попмузиката е могъщо средство и предлага стойности, прозрения и мисъл в

конкретни посоки. Социалните връзки и отношения в някои аспекти приличат на игрите . Едните и другите са микро социални системи, които придържайки се към определени правила, осигуряват съвместно поведение, водещо до постигане на определени цели. Аналогията между игрите и социалните отношения се открива с общи черти:

- ✓ Цел- получаване на удовлетворение;
- ✓ Репертоар – ходове или форми на активност, типични за даден тип контакт или отношение;
- ✓ Роли - в околната ни действителност(в семейството , на работно място, социални връзки и т.н.);
- ✓ Обкръжаваща обстановка – социални игрища или площадки. Аналогично отношенията протичат в характерна обстановка – отношения с приятели или с членове на семейството;
- ✓ Правила-за тях знаем, че се развиват с течение на времето. Правилата, които днес са се превърнали в съвършена система обхващащи всяка ситуация. Същите тези правила на социалните връзки и отношения изграждат едно сложно цяло. Промяната им може да се окаже твърде сложна;

Има много причини да се научим на емоционална грамотност. Личностните и житейски промени, които може да ни донесе разбирането на чувствата. Всяка една емоция има своята противоположност. Ако знаем коя е тя и какво означава тя за нас, както и самото чувство, значи сме успели да се справим с равновесието.

Голяма част от човешките отношения се ръководи от правила, някои официално са формулирани и санкционирани от законите, други са неформални. Те водят до нормативни, а не до юридически последици при нарушаването им.

Но за да може да бъде разкрит и анализиран феноменът „Емоционално мислене“ естествено е необходимо определянето на емоциите и на мисленето като съставляващи го компоненти. *Е. Гребенкин* разглежда семейните конфликти (развод на родители, поява на друг настойник, второ дете в семейството, прекомерни изисквания към академичните постижения, които не винаги отговарят на способностите и възможностите на детето), като основна част за емоционално състояние.

Неговата теза филтрира ясно децата от дисфункционални семейства, които са по-склонни да станат престъпници, отколкото децата, отглеждани в добри, проспериращи семейства. Хипер-грижата или безразличието от страна на родителите може да провокира агресивно поведение. (*ibid*) Поведението общовалидно за членовете на едно семейство може да се разглежда, като система от правила в нашия смисъл на думата. Въпреки това знаем, че много правила са по-широко разпространени и спазвани отколкото други. Причината за това е, че всички семейства се сблъскват с някои сродни, за да се справят с тях, а тези правила неизменно се заучават като част от културата. Ние често приемаме правилата като ограничения , но пък те очевидно носят своята полза и правят възможни цели сфери на поведение. Антрополозите са предложили обяснения на общоразпространените социални връзки и правила. Например строгите правила на етикета – адвокати, лекари и др. имат функцията да поддържат определена дистанция, без да стават твърде близки или съпричастни. Понякога е необходимо функциите да бъдат реализирани, чрез повече от една система от правила. Отношенията, които съществуват днес, са се развивали бавно с течение на времето и се променят и сега, какъвто е случаят с отношението между мъжа и жената в брака.

Разбирането на същността на **емоциите** е изминало исторически дълъг път на развитие. Един от първите автори, който ги анализира като факт на съзнанието е *Wilhelm Wundt* [2]. Той изказва мнението, че съществуват особен род психични явления – „емоционални“, които според автора „се проявяват с безгранична разнородност“. Поради невъзможността на езика словесно да ги определи, идващата от липсата на достатъчен брой термини за описването им, той ги

обособява в групи „емоционални процеси“. Това схващане на *Wilhelm Wundt* е възбудило много спорове. Преди всичко, доказва се, че той „смесва емоциите и състоянията на тяхното преживяване“ [по: 2]. Оспорвано е и становището му, че емоциите са особен тип психически явления. Полемиките от своя страна са инспирирали нови изследвания, чрез които се е достигнало до радикален преврат в разбирането на природата на емоционалните явления. В дискусиите за тях авторите ги определят: като специфичен вид физиологични процеси [*James, Watson, Wenger*], като регулатор на действията [*Titchener, McDougal, Dollard&Miller* и др.], като форма, отразяваща и регулираща функциите на мозъка [*Рубинщейн, Якобсон, Смирнов* и др.], като форма на отражение на действителността [*Шингаров* и др.].

Referenses:

1. Grebenkin E.V. «Profilaktika agressii i nasilia v shkole». Rostov-na-Donu, «Feniks», 2006.
2. Wundt, W. Grundzuge der Physiologischen Psychologie. Leipzig. (1873-1874)
3. Salovey, P. and J. D. Mayer. Emotional Intelligence. New York. (1990)
4. Orme, G. & K. Canon. Competency and Emotional Intelligence Quarterly, Vol. 8, № 5. London. (2001)